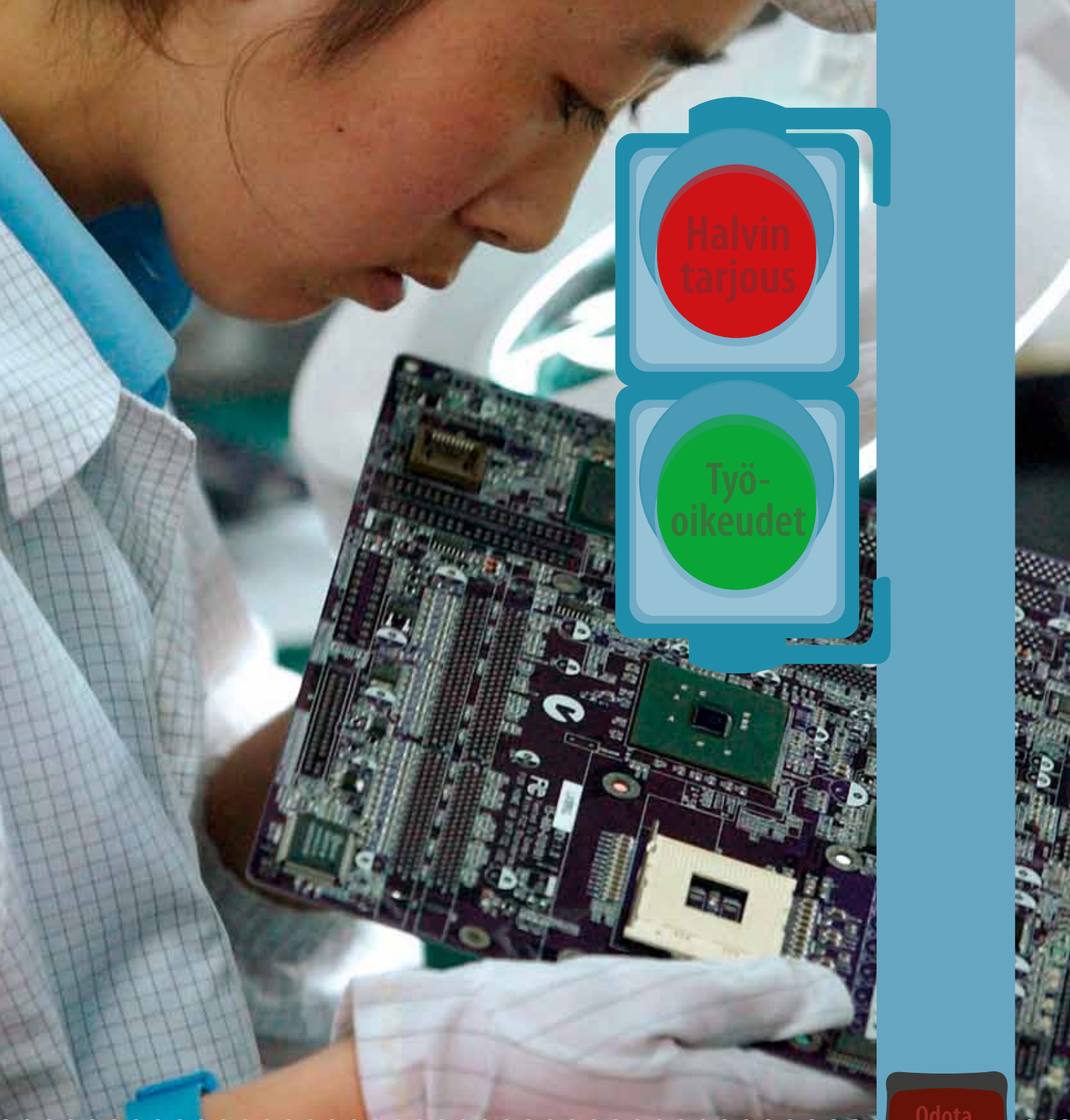

Halvin
tarjous

Työ-
oikeudet

HANKI IT REILUSTI

SUUNTAVIIVOJA KESTÄVIIN
TIETOKONEHANKINTOIHIN

Odota
merkkiä

Kosketa,
ole hyvä

Hank IT reilusti

Suuntaviivoja kestäviin tietokonehankintoihin

Julkaisijat:

Procure IT fair. Campaign for Sustainable Procurement of Computers
World Economy, Ecology and Development – WEED e.V.

Eldenaer Str. 60, 10247 Berlin

puhelin: +49(0)30 27582163 | Fax: +49(0)30 27596928

weed@weed-online.org

www.procureITfair.org

ICLEI – Local Governments for Sustainability

Euroopan sihteeristö

Leopoldring 3 | 79098 Freiburg i.Br.

www.iclei-europe.org

Oppaan suomenkielisen laitoksen julkaisemista on tukenut:

Suomen Ammattiliittojen Solidaarisuuskeskus SASK

<http://www.sask.fi>

Make IT Fair –kampanjan tavoitteita tukevat suomalaiset järjestöt:

<http://www.makeitfair.fi>

Kirjoittajat: Florian Butollo, Johanna Kusch, Tine Laufer (WEED)

Asiantuntija-apu: Maren Siegel (ITDZ:n Berliinin hankintayksilön johtaja)

Yhteistyössä: Peter Defranceschi, Philipp Tepper (ICLEI)

Käännös saksasta englanniksi: Jan-Peter Hermann

Toimitus: Sarah Bormann, Florian Butollo (WEED)

Käännös englannista suomeksi: Maippi Tapanainen

Ulkoasu: Julia Schnegg

Taitto: Jan Rosström

Paino: Painotalo Seiska

Kuvat:

Kansi: Xinmao Science and Technology Company Ltd:n työläinen tarkastaa emolevyä shenzheniläisessä tehtaassa Kaakkois-Kiinassa, 2003. Kuva: dpa.

Sivu 13: Naispuolinen työläinen tarkastaa siruja Intelin johtamassa tehtaassa Shanghaissa 2001. Kuva Gao Feng+++© dpa – raportti+++

Sivu 27: Kiinalaiset naistyöläiset tarkastavat tietokoneen emolevyjä taiwanilaisen ASUSin tehtaassa Suzhoun teollisuuspuistossa Suzhoussa, Jiangsun provinssissa 2004. Kuva Wu Niu+++ © dpa – raportti +++

Toukokuu 2009, Berliini / Maaliskuu 2010 Helsinki

Julkaisuun on saatu taloudellista tukea Euroopan unionilta.

Dokumentin sisällöstä vastaa yksinomaan Procure ITfair, eikä sen voida missään olosuhteissa katsoa heijastavan EU:n kantoja.

HANKI IT REILUSTI

**SUUNTAVIIVOJA KESTÄVIIN
TIETOKONEHANKINTOIHIN**

Eurooppalaisen "ProcureITfair – Campaign for Sustainable Procurement of Computers" eli Hanki IT reilusti – tietokoneiden kestävä hankinta -kampanjan tavoitteena on edistää sosiaaliset ja ekologiset tekijät huomioon ottavia menetelmiä IT-hankinnoissa. Erityistä huomiota kiinnitetään työolosuhteisiin brändiyhtiöiden toimitusketjuissa kehitysmaissa.

Hanki IT reilusti -kampanjaa koordinoi saksalainen WBED kansalaisjärjestö ("World Economy, Ecology, and Development") ja siinä on mukana järjestöjä Saksasta, Itävaltasta, Alankomaista, Tšekistä, Unkarista, Espanjasta, Puolasta ja Kiinasta.

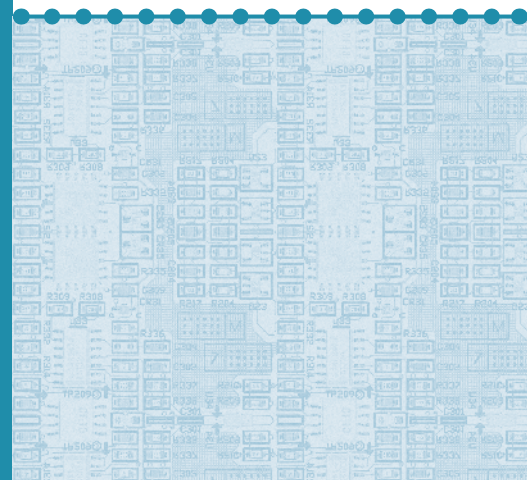
Lisätietoja: www.procureitfair.org

Procura+ -kampanja on suunniteltu tukemaan julkisia viranomaisia kestäviin hankintoihin ja markkinoimaan heidän saavutuksiaan.

Kampanja perustettiin 2004 ICLEI – Local Governments for Sustainabilityn toimesta edistämään kestävien julkisten hankintojen yleistymistä. Kampanjaan osallistumalla viranomaiset voivat ottaa osaa kasvavaan kansainväliseen liikkeeseen ja auttaa tuomaan todellista muutosta markkinoille.

Lisätietoja: www.procuraplus.org

ESIPUHE	6	6 • EHDOTUKSIA HANKINTOJEN TOTEUTTAMISEKSI	20
1 • MITÄ KESTÄVILLÄ HANKINNOILLA TARKOITETAAN?	8	6.1 Yleinen toteuttamisohje	21
2 • DIGITAALISEN MAAILMAN VARJOPUOLET	10	6.2. Hankinnan kohde	22
2.1 Tuotanto-olosuhteet.....	10	6.3 Tekniset eritelmät	24
2.2. Raaka-aineiden hävikki, myrkylliset aineet ja e-romu.....	11	6.4 Tarjoajan soveltuvuusvaatimukset	26
2.3 Kasvava energiankulutus	11	6.5 Vertailuperusteet	28
2.4. Matkalla reiluihin tietokoneisiin?.....	12	6.6 Sopimusehdot	30
3. • KESTÄVIEN IT-HANKINTOJEN KRITERIT	14	7 • LIITTEET	32
3.1 Työlakien noudattaminen:.....	14	Liite 1 lomake:Tarjouksentekijän ilmoitus.....	32
3.2. Resurssien tehokas käyttö.....	14	Liite 2 esimerkki tavarantoimittaja-selvityksestä.....	34
3.3 Ekologinen kestävyys.....	14	Liite 3 julkilausuma: It-tuotteiden kestävien hankintojen kriteerit	36
4 • KESTÄVIEN HANKINTOJEN LAILLISET PUITTEET	16	8 • LISÄTIETOJA	38
4.1 Julkisia hankintoja koskevat eu-direktiivit	16	9 • LINKKEJÄ	40
4.2 Tulkinnanvaraisuutta jäi edelleen	17	10 • SANASTO	41
5 • TARJOUSKILPAILUN VALMISTELU	18		
5.1 Tavoitteen muotoilu ja askel kerrallaan eteneminen	18		
5.2 Julkinen sitoutuminen	18		
5.3 Tarvearviointi	19		
5.4. Markkina-analyysi	19		
5.5. Valmistajien kanssa käytävä dialogi.....	19		
5.6 Laillisten epävarmuuksien minimointi	19		

ESIPUHE

Julkishallinnon automatisoituminen on tehnyt tietokoneista välttämättömiä alan työpaikoilla. Näin julkishallinnosta on tullut tietokoneyhtiöiden merkittävä asiakas, joka voi vaikuttaa alan kehitykseen sekä ekologisten ja sosiaalisten vaatimusten huomioimiseen.

Tämä opas keskittyy erityisesti elektroniikkayritysten tuotantoketjun työoloihin ja auttaa tietokoneita koskevien kestävien tarjouskilpailujen toimeenpanossa. Oppaassa neuvotaan, kuinka julkiset hankkijat voivat määritellä sosiaalisia kriteereitä koskevia minimivaatimuksia ja lisäkannustimia. Tietokone-laitteisto tuotetaan nykyään lähes aina kehitysmaissa, usein hyvin huonoissa työoloissa. Ekologisten kriteerien huomioiminen julkisissa tietokonehankinnoissa on jo kasvava trendi, mutta vaatimukset inhimillisistä työoloista usein ohitetaan.

Vaikka tietokoneiden tuotannon työolot eivät ole aiemmin merkittävästi vaikuttaneet julkisiin hankintapäätöksiin, nyt on hyvät mahdollisuudet muuttaa tilanne. ”Reilut” ja ”vihreät” julkiset hankinnat ovat olleet kasvava trendi siitä lähtien, kun EU-direktiivit vuonna 2004 mahdollistivat sosiaalisten ja ympäristökriteerien huomioimisen tarjouspyynnöissä. Edistyskelliset hankintayksiköt ympäri Eurooppaa ovat tutustuneet uusiin tuoteryhmiin ja kehittyneisiin

hankintamenetelmiin ja näin luoneet hyvät edellytykset kestäville tietokonehankinnoille.

Uusi hankintalaki astui Suomessa voimaan 1.6.2007. Uusi laki panee täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston hankintadirektiivin 2004/18/EY sekä valvontadirektiivin 89/665/ETY. Vanhasta laista poiketen uusi laki täsmentää selvästi, että erilaisten ympäristö- ja sosiaalisten näkökohtien huomioon ottaminen hankintasopimuksissa on mahdollista. Toivomme, että tästä oppaasta on apua elektroniikkahankkijoille myös Suomessa.

Opas on julkaistu osana eurooppalaista kampanjaa ”ProcureITfair – Campaign for Sustainable Procurement of Computers”. Se on koottu yhteistyössä ICLEI:n – Local Governments for Sustainability – kanssa. Suomenkielinen painos on käännetty suoraan englanninkielisestä alkuperäisversiosta, joka perustuu lain tuntemukseen sekä perusteelliseen hankintalain ja -käytäntöjen tutkimiseen. Kirjoittajat eivät kuitenkaan voi antaa juridisia takeita oppaassa annetuista suosituksista, koska kyseinen lain tulkinta on edelleen melko kiistanalainen.

*Heta Niemi, toiminnanjohtaja
Reilun kaupan puolesta Repu ry*

MAALISKUU

2010

1 • MITÄ KESTÄVILLÄ HANKINNOILLA TARKOITETAAN?

Kestävät hankinnat tarkoittavat sitä, että julkiset instituutiot ostavat vain sellaisia tuotteita ja palveluita, jotka on tuotettu inhimillisissä olosuhteissa ja joiden tuotannossa ei ole vahingoitettu ympäristöä. Kestäviä hankintoja tehtäessä otetaan huomioon esimerkiksi se, toteutuvatko tuotantoprosessissa kansainvälisen työjärjestö ILO:n perussopimukset tai täyttyvätkö energiatehokkuuden vaatimukset.

Kestäviin hankintoihin on monia hyviä syitä:

- **Julkisten instituutioiden vastuu linkittyvässä maailmassa:** globaalissa arvoketjussa tapahtuva tuotanto ja ympäristötuhojen aiheuttamat maailmanlaajuiset haasteet ovat taustana sille, että julkisia hankintoja tekevien täytyy kysyä tiettyjen tuotteiden sosiaalista ja ekologista "tasetta" eli työolosuhteita ja ympäristövaikutuksia.
- **Julkisten hankkijoiden ostovoima:** julkisten kilpailuttajien suuret sopimusvolyymit antavat niille runsaasti taloudellista painoarvoa ja sen myötä tilaisuuden vaikuttaa kestäväan kehitykseen ja tuotantoon. Julkiset hankinnat, joissa sosiaaliset ja ympäristötekijät otetaan huomioon,

MAALISKUU
2010

SVEITSI OTTAA ENSIASKELIA KOHTI "REILUJEN TIETOKONEIDEN" HANKINTAA.

Geneve, Biel, Lausanne, Zürich ja Zug ovat kehittäneet strategian sosiaalisesti ja ekologisesti kestäviin IT-laitehankintoihin tai hyväksyneet Fastenopfer ja Brot für alle -järjestöjen laatiman "Tietokoneiden kestäviin hankintoihin julkisissa hankinnoissa" -vaatimuksen.

www.fair-computer.ch/cms/index.php?id=468&L=1

rohkaisevat ekologisesti ja sosiaalisesti innovatiivisia tuotteita myyviä tavarantoimittajia.

• **Julkisten instituutioiden asema edelläkävijöinä:** liittovaltio, valtio ja paikallisviranomaiset voivat omilla toimillaan kannustaa yksityisiä toimijoita ottamaan sosiaaliset ja ympäristöasiat huomioon omissa hankinnoissaan.

• **Imagohyöty:** kestävät hankinnat auttavat kaupunkeja ja yhteisöjä saavuttamaan poliittisia tavoitteitaan (esim. ilmaston suojelemaan ja sosiaaliin oloihin liittyviä).

Julkisista hankinnoista päättävät elimet vaativat yhä useammin vastuullista globalisaatiota ja sisällyttävät tarjouspyyntöihinsä sosiaalisia ja ekologisia kriteereitä. Kyse voi olla paloasemien henkilöstön reilun kaupan tekstiileistä, ilman lapsityötä tuotetuista kivilaatoista, reilun kaupan tuotteista kahvilassa tai julkisten töiden sosiaalisista kriteereistä – esimerkkejä sosiaalisista hankinnoista Euroopassa tulee jatkuvasti lisää.

Hollannin hallitus ilmoitti ensimmäisenä, että vuodesta 2010 alkaen se hankkii vain reiluja tuotteita.

Sveitsin liittovaltion rakennus- ja logistiikkaosasto on ankkuroinut lailla sen, että vastaisuudessa se hankkii ainoastaan ilman lapsityötä ja muita riisiton muotoja valmistettuja pöytä- ja kannettavia tietokoneita.

Vuodesta 2004 EU:n lainsäädännössä on selkeästi sallittu sosiaalisten ja ekologisten kriteerien painottaminen tarjouspyynnöissä (EC-direktiivi 2004/17/EC ja 2004/18/EC). Toimeenpanolle tunnusomaista on kuitenkin ollut epätietoisuus tulkinnoista ja oikeista menetelmistä.

Viime vuosien kokemukset hankintakäytännöistä osoittavat selvästi, että ekologiset kriteerit voidaan itse asiassa sisällyttää tiettyihin tarjouspyynnön osiin. Eräät edistykselliset viranomaiset ovat jo oikeilla jäljillä soveltaessaan sosiaaliset kriteerit huomioon ottavia hankintatekniikoita. Kestävien hankintojen menestyksellisessä toimeenpanossa on kyse lähinnä poliittisesta jämäkkyudesta, jota vaaditaan sekä poliittisilta päättäjiltä että julkisten hankintojen tekijöiltä.

MAALISKUU
2010

HOLLANTI ON KEHITTÄNYT ASTEITTAISEN JÄRJESTELMÄN

Hollannin parlamentti päätti 1999, että vuoteen 2010 mennessä kestävyyskriteerien täyttyminen on tärkein arvosteluperuste kaikissa keskushallinnon ja viranomaisten hankinnoissa ja investoinneissa. Hallituksen alaisten laitosten ja viranomaisten hankinnoista kestävien kriteerien painoarvo on 50 prosenttia. Tähän mennessä on laadittu 80 tuotteen ekologisia ja sosiaalisia kriteereitä koskeva lista, jota päivitetään ja laajennetaan vuosittain.

Kestävien hankintojen ohjelma: www.senternovem.nl/duurzaaminkopen/English

2 • DIGITAALISEN MAAILMAN VARJOPUOLET

Vain harvat tietokoneen käyttäjät tietävät, että laitteiden tuotannosta, käytöstä ja hävittämisestä koituu vaikeita sosiaalisia ja ekologisia seurauksia. Tietokoneteollisuuden puhtaan ja nykyaikaisen imagon taakse kätkeytyy ennätysmäärä työoikeuksien loukkauksia ja ympäristötuhoja.

2.1 TUOTANTO-OLOSUHTEET

Viimeisimpien vuosikymmenten aikana PC-koneiden tuotantoprosessi on pilkottu yksinkertaisiin, standardoituihin työvaiheisiin ja sijoitettu suurimmaksi osaksi maihin, joissa palkat ovat huonot. Aasian ja Meksikon vapaatuotantoalueilla työläiset – enimmäkseen naisia ja usein maalta kaupunkeihin muuttaneita – raatavat huonolla palkalla. Useat tutkimukset, niiden joukossa ”The Dark Side of Cyberspace. Inside the Sweatshops of China’s Computer Hardware Production” ovat raportoineet hälyttävän huonoista työolosuhteista brändiyhtiöiden tavarantoimittajatehtaissa. Piirilevyjä valmistavien Compeq Technologiesin ja Excelior Electronicsin Kiinan tehtailla kuukausityöajat nousivat huippuaikoina 370 tuntiin kuukaudessa – selvästi Kiinan työlakeja rikkoen. Molemmissa yhtiöissä työntekijöiden oli myös pakko tehdä ylitöitä ilman lain määräämiä minimiylityökorvauksia. Niinpä työläiset Compeqilla ansaitsivat huippusesonkina vain 90–140 euroa kuukaudessa. Muita työlakien loukkauksia olivat työsovimusten

MAALISKUU
2010

EUROOPAN PARLAMENTTI VETOAA JULKISIIN INSTITUUTIOIHIN

Euroopan parlamentin päätös ”Yritysten yhteiskuntavastuu: uusi kumppanuus” vuodelta 2007 (2006/2133(INI)) vetoaa viranomaisiin, jotta nämä edistäisivät yritysten sosiaalista vastuuta Yleisen hankintadirektiivien mukaisesti. Mahdollisia tavarantoimittajia tulisi rohkaista ottamaan huomioon sosiaaliset ja ekologiset kriteerit.

pidättäminen johdolla, lukuisat, työläisten toimintaa ja käyttäytymistä koskevat autoritääriset säännökset, sekä kelvottomasti hoidettu työsuojelu, jonka seurauksena työläiset saivat palovammoja ja silmävaurioita. Työläiset, joista suurin osa oli naisia, pakotettiin tekemään kohtuuttomia ylityötunteja, joten he olivat välillä niin uupuneita, että nukahitivat työssä. Muuan 19-vuotias työntekijä kuvasi tehtaan loputtomia, monotonisia päivärutiineja: ”Teen työtä kuin kone ja aivoni ruostuvat.”

Kemikaaleista saadut myrkytykset, ammattiyhdistystoiminnan estäminen ja tilapäistyövoiman suuri määrä ovat nekin teollisuudenalalle maailmanlaajuisesti tyypillisiä piirteitä. Takuuvarmana voidaan pitää sitä, että perustavanlaatuisia työoikeuksia loukataan säännöllisesti kaikkien bränditietokoneiden toimitusketjuissa.

2.2. RAAKA-AINEIDEN HÄVIKKI, MYRKYLLISET AINEET JA E-ROMU

YK:n tekemän tutkimuksen mukaan yksittäisen tietokoneen tuotantoon uppoa noin 240 kiloa fosfiilisia polttoaineita, 1500 litraa vettä ja 22 kiloa kemikaaleja. Metallien – kuten kuparin, platinan ja tinan – louhiminen tuottaa usein ympäristövahinkoja ja kaivoksilla loukataan työlakeja. Maaperän ja vesien saastuminen metalleilla – esimerkiksi kuparilla, nikkelillä ja lyijyllä – jatkuu myös tietokoneiden komponenttien tuotantoprosessissa. Lisäksi

tuotannossa käytetään erittäin myrkyllisiä aineita – kuten brominoituja palonestoaineita piirilevyissä – ja liuottimia. Ne ovat uhka ympäristölle sekä tuottavat terveysriskejä työläisille ja lähialueen asukkaille. Sitä paitsi sähkö- ja elektroniikkaromun ongelmaa ei ole ratkaistu.

Kun käyttäjämäärät kasvavat, vanha laitteisto korvataan entistään nopeammin uusilla hankinnoilla. IT-teollisuus toimii yhä enemmän lyhyin väliajoin toistuvien nopeiden hankintojen ja laitteiston poistojen voimin. Tiukkoja vaatimuksia saasteiden vähentämisestä (EC RoHD ohjeisto) on olemassa, samoin e-romun vientikieltoja, mutta nykyään noin puolet käytetyistä laitteistoista – niin sanottu WEEE (Waste Electrical and Electronic Equipment, sähkö- ja elektroniikkalaiteromu) – kuljetetaan kehitysmaihin. Siellä laitteet puretaan käsityönä, ilman terveyden- tai ympäristönsuojelua. Seuraukset sekä ihmisille että ympäristölle ovat tuhoisia.

2.3 KASJAVA ENERGIANKULUTUS

Tietokoneet ovat nykyisin päivittäisessä käytössä kaikilla toimistotyöpaikoilla, joten energiankulutus kasvaa jatkuvasti. Lisäksi laitteisto on usein ylimitoitettu, sillä suurimmalle osalle sovelluksista riittäisi yksinkertaisempikin tekninen koostumus. Älykkäällä järjestelmäsunnittelulla ja vastuullisilla hankintakäytännöillä voidaan saavuttaa huikeita säästöjä.

MAALISKUU
2010

SAKSAN KUNNAT TOIMIVAT LAPSITYÖTÄ VASTAAN

Monet kuntien hankkimat tuotteet – kuten matot, kivilaatat, tekstiilit ja maataloustuotteet – on voitu tuottaa lapsityövoimaa hyväksikäyttäen. ILO:n sopimus 182 kieltää lapsityön ja Saksassa sopimus on sisällytetty useamman kuin 140 kaupungin, kunnan tai alueviranomaisen tarjouspyyntöihin. Samoin toimitaan seitsemässä Saksan kaikkiaan 16 osavaltiota.

2.4. MATKALLA REILUIHIN TIETOKONEISIIN?

Brittiläisen CAFOD-järjestön toteuttama ”Clean up your Computer” -kampanja tuotti alakohtaisen eettisen ohjeiston ”Electronics Industry Code of Conduct” (EICC). Ohjeisto – jossa brändituottajat sitoutuivat itsensä ja tavarantoimittajansa tarkkailemaan vähimmäisehtoja – on puutteellinen. Se ei täytä ILO:n perussopimuksia, sillä siihen ei sisälly järjestäytymisvapautta eikä oikeutta neuvotella kollektiivisesti. Ohjeisto ei myöskään ole sitova, ja näin ollen – kuten useat kansalaisjärjestöjen tutkimukset osoittavat – tuskin johtaa todellisiin sosiaalisiin parannuksiin alalla.

Toistaiseksi brändiyhtiöt ovat kieltäytyneet tekemästä yhteistyötä ay-liikkeen ja kansalaisjärjestöjen kanssa vakavasti otettavan, monenkeskisen eettisen ohjeiston laatimiseksi. Kestävät hankinnat antavat tilaajille mahdollisuuden vaatia valmistajilta sitovia toimia ja edellyttää brändiyhtiöitä todentamaan ja dokumentoimaan toimensa. Vaatimukset auttavat teollisuuden patistamista kohti aitoa sitoutumista työläisten oikeuksiin.

MAALISKUU
2010

KIERRÄTYSTÄ E-ROMUN SIJAAN

Julkiset instituutiot voivat osallistua e-romun vähentämiseen sekä tuotteita hankkiessaan että niitä poistaessaan. Ostamalla laitteet kierrättäviltä myyjiltä ne voivat myötävaikuttaa merkittävästi IT-laitteiden myöhempään käyttöön ja kierrätykseen. Jos ainoa vaihtoehto on romuttaa laitteet, ne pitäisi palauttaa, mikäli mahdollista, suoraan valmistajalle tai toimittaa paikalliseen kierrätyskeskukseen. Laitteiden hävittäminen on epävarmaa ja mahdollisuus siihen, että ne viedään kehitysmaihin kasvaa, jos laitteet toimitetaan yksityiselle romukauppiaille.

3. • KESTÄVIEN IT-HANKINTOJEN KRITEERIT

Yleiskatsaus työlakeihin, resurssien tehokkaaseen käyttöön ja ympäristön kestävyteen liittyviin kriteereihin, jotka julkisia hankintoja tekevien on suositeltavaa selvittää:

3.1 TYÖLAKIEN NOUDATTAMINEN:

- Järjestäytymisvapaus ja oikeus neuvotella kollektiivisesti (sopimukset 87 ja 98)
- Pakkotyön kielto (sopimukset 29 ja 105)
- Lapsityön kielto (sopimukset 138 ja 182)
- Syrjinnän kielto (sopimukset 100 ja 111)

Edellä mainittujen ohella kansainvälisen työjärjestö ILO:n inhimillisille työolosuhteille asettamat lisävaatimukset:

- Vähimmäispalkka (sopimus 131)
- Työsuoja ja työterveydenhuolto (sopimukset 115, 155 ja 170)
- Työaika (48+12) (sopimukset 1 ja 30)
- Työnantajan aloitteesta tapahtuvan työsuhteen päättämisen seuraukset (sopimus 158)
- Oikeus kirjalliseen työsopimukseen

TOTEUTTAMISOHJE:

Toistaiseksi tietokoneilla ei ole vastaavaa reilun kaupan sertifiointijärjestelmää kuin tekstiileillä ja kahvilla. Jos inhimillisissä työolosuhteissa valmistettujen tietokoneiden kysyntä kasvaa,

vastaavanlainen riippumaton sertifikaatti saattaa keskipitkällä aikavälillä toteutua. Niin kauan kuin uskottava järjestelmä puuttuu, ostajien on vaadittava tarjousten tekijöitä parantamaan työoloja ja varmistettava, että heidän antamansa tiedot pitävät paikkansa. Keinoja kuvataan tarkemmin luvussa 6 ”Ehdotuksia hankintojen toteuttamiseen”.

3.2. RESURSSIEN TEHOKAS KÄYTTÖ

Seuraavien ekologisten kriteerien toteutuminen varmistaa, että resursseja käytetään ympäristöystävällisesti:

- Laitteiden pitkä käyttöikä
- Helppo päivitettävyyys ja korjauskelpoisuus
- Sovellusten tosiasiallisiin tarpeisiin mitoitettu tekninen laitteisto (ei ylimitoitusta)

TOTEUTTAMISOHJE:

Älykäs järjestelmäsuunnittelu auttaa välttämään tietokoneiden suoritustason ylitystä. Hyötyjinä ovat sekä ihmiset että ympäristö.

3.3 EKOLOGINEN KESTÄVYYS

- Energiatehokkuus (matala energiankulutus, virransäästötoiminnot)
- Kierrätettävyyys (kierrätettävien materiaalien käyttö ja komponenttien helppo irrotettavuus)
- Haitallisten aineiden käytön vähentäminen (bromipohjaiset palonestoaineet, beryllium)

KILPAILUTUSMALLI 1: SUPPEA TYÖASEMA -JÄRJESTELMÄ (THIN CLIENT SYSTEM)

Suppea työasema -järjestelmät voivat tarjota käyttökelpoisen vaihtoehdon. Ne koostuvat keskuspalvelimesta, joka suorittaa kaikki palvelimeen kytkettyjen asiakaskoneiden ohjelmat ja prosessit, jolloin jälkimmäisiin on kytketty vain näyttö, näppäimistö ja pieni suoritin. Tästä on se etu, ettei suppeita asemia tarvitse päivittää niin usein. Niitä voidaan yleensä käyttää pidemmän aikaa – ympäristö hyötyy, kun koneita ei tarvitse tuottaa niin paljon. Mikä parasta, järjestelmät ovat tehokkaampia, koska suppeiden työasemien ei tarvitse olla niin suorituskykyisiä ja siksi ne kuluttavat vähemmän energiaa.

- Matalat päästö-, melu- ja säteilyarvot
- Pakkausmateriaalin vähentäminen
- Takaisinostotakuu ja ympäristöystävällinen hävittäminen

TOTEUTTAMISOHJE:

Euroopassa on jo olemassa kehittyneitä, resurssien tehokasta käyttöä ja kestäväää kehitystä koskevia kriteeristöjä, kuten:

- Euroopan komission ympäristöä säästäviä hankintoja (GPP) koskeva koulutusaineisto ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/toolkit/gpp_introduction_fi.pdf (suomeksi)
- UNEPin opas ICT-laitteiden kestäviin hankintoihin, saatavissa ICLEI:lta

GoodElectronics-verkoston vaatimukset:

Kansainväliseen GoodElectronics-verkostoon kuuluu yli 150 kansalaisjärjestöä ja ammattiliittoa. Verkosto vaatii, että ILO:n perussopimuksia ja lisäohjeita inhimillisistä työolosuhteista noudatetaan. Niin ikään se edellyttää lakikoulutusta työpaikoille, tilapäistöiden lakkauttamista, alihankintaketjujen läpinäkyvyyttä, brändiyhtiöiden kantavan vastuuta alihankkijoistaan, myrkyllisten aineiden täydellistä kieltämistä ja niin edelleen. Kattava vaatimuslista sopii oppaaksi sosiaalisten arviointiperusteiden kehittämiseen.

www.goodelectronics.org/about/goodelectronics-com-mon-demands

KILPAILUTUSMALLI 2: VUOKRAUS

Monet julkiset instituutiot kilpailuttavat leasing-tietokoneita. Vuokraus voi tarjota kilpailukyisen vaihtoehdon tavanomaiselle hankintamenettelylle. Usein vuokrakoneet ovat halvempia ja PC-koneita voidaan käyttää joustavasti. Ohjeistuksessa esitettyjä tarjouspyyntöehdotuksia voidaan soveltaa myös vuokrakonekilpailutukseen.

4 • KESTÄVIEN HANKINTOJEN LAILLISET PUITTEET

Julkiset instituutiot valittavat usein sosiaalisten ja ekologisten hankintakriteerien soveltamiseen liittyvää laillista epävarmuutta. Ympäristökriteerien huomioon ottaminen hankinnoissa on melko ongelmaton, mutta sosiaalisten kriteereiden kohdalla on vielä selventämisen varaa. Joka tapauksessa esimerkiksi tekstiilien, elintarvikkeiden ja rakennusmateriaalien hankinnoissaan sosiaaliset ja ekologiset kriteerit huomioon ottavien kuntien määrä on nousussa.

4.1 JULKISIA HANKINTOJA KOSKEVAT EU-DIREKTIIVIT

Vuonna 2004 Euroopan parlamentti ja neuvosto hyväksyivät julkisia hankintoja koskevat direktiivit, joiden tarkoitus oli luoda yhteinen kehys julkisille hankinnoille Euroopassa (direktiivit 2004/17/EC ja 2004/18/EC).

Direktiiveissä säädetään muun muassa, että sopimuksia neuvottelevat viranomaiset voivat määrätä tiettyjä sosiaaliin ja ympäristötekijöihin liittyviä ehtoja. Ne selkeyttivät edellytyksiä soveltaa kestävyyskriteereitä laillisesti turvallisella tavalla. Rajoittavampien näkemysten mukaan sosiaaliset ja ympäristökysymykset ovat ”vieraita” hankintaprosessille.

MAALISKUU
2010

EI-TALOUDELLINEN HYÖTY PRIORISOINTIKRITEERINÄ: CONCORDIAN TAPAUKSE

Euroopan yhteisöjen tuomioistuin päätti 2005 (C-513/99) Helsingin kaupungin eduksi, että ei-taloudellinen hyöty, kuten kaupungin bussiliikenteen ekologinen laatu tai laatujohtaminen ja ympäristöjohtaminen, voidaan laskea eduksi, kun kustannustehokkaimmasta tarjouksesta päätetään. Taloudellisin mahdollinen tarjous voidaan määrittellä – ei pelkästään hankintaa tekevän viranomaisen – vaan myös koko päätöksen vaikutuspiirissä olevan kunnan, alueen tai valtion väestön etujen mukaan.

4.2 TULKINNANVARAISUUTTA JÄI EDELLEEN

EU-direktiivit vähensivät koko toimitusketjun tuotanto-oloihin liittyvien kriteerien laillista epävarmuutta, mutta erilaisia tulkintoja siitä, miten tarkalleen ottaen on toimittava, esiintyy edelleen. Erityisesti kiistaa on siitä, pitäisikö sosiaalisia kriteereitä esittää sopimuksen sisällössä, teknisissä täsmennyksissä, kilpailutettavien valinnassa vai tarjousten arvioinnissa – osasyys erimielisyyksiin on se, että inhimillisten työolosuhteiden saavuttaminen voidaan nykyään todentaa vain hyvin rajallisesti.

Asiasta keskustellaan edelleen, tulkintoja on useita ja samoin on kilpailutuskäytäntöjä Euroopan eri

kaupungeissa ja kunnissa. Epävarmuuksista huolimatta on olemassa hyviä, lakiin perustuvia syitä tehdä edistyksellisiä, ekologisiin kriteereihin rinnastettavia tulkintoja, ja ottaa sosiaaliset tavoitteet huomioon hankintaprosessin eri vaiheissa.

Koska tulevaisuudessa lakeja sovitetaan yhteen eri kilpailutuskäytäntöjen pohjalta, on suositeltavaa testata erilaisia mahdollisuuksia niin pitkälle kuin ne sopivat Euroopan lakien yleisiin periaatteisiin. Vain muutama vuosi sitten ympäristötekijöiden mukaan ottaminen tarjouspyyntöihin ei ollut olleenkaan ”laillisesti selvä” asia, sittemmin vihreä kilpailutus on vakiintunut kautta Euroopan. Kunnianhimoiset kilpailutukset loivat ennakkotapauksia.

MAALISKUU
2010

ENNAKOTAPAUUS ”WIENSTROM”

Vihreän sähkön toimittamista koskevassa päätöksessään vuodelta 2003 (C-448/01) Euroopan yhteisöjen tuomioistuin myönsi ensimmäistä kertaa ympäristökriteerin merkityksen tuotantoprosessissa, vaikkei (puhdas) tuotantoprosessi ollut lopullisessa tuotteessa nähtävissä. Vastaavasti voidaan perustella, että inhimillisten työolosuhteiden vaatimukset ja niiden myötä tasa-arvoisempi tuotantoprosessi, tuottavat erilaisen (sosiaalisemman, reilumman) tuotteen. Yleisesti tulisi olla selvää, että kaikki kriteerit on muotoiltu läpinäkyviksi, objektiivisiksi ja tasa-arvoiset mahdollisuudet tarjoaviksi, sekä siten, että sopimustoimija voi ne käytännössä todentaa.

5 • TARJOUSKILPAILUN VALMISTELU

Sosiaaliset ja ympäristötekijät huomioon ottava tietokoneiden tarjouskilpailu vaatii huolellista valmistelua. Vaatimukset on muotoiltava niin läpinäkyviksi ja konkreettisiksi kuin mahdollista ja niissä on vältettävä lailliset epävarmuudet.

5.1 TAVOITTEEN MUOTOILU JA ASKEL KERRALLAAN ETENEMINEN

Kuntien ja tiettyjen instituutioiden tulisi poliittisten vastuunkantajien koordinoimina kirjata selkeä kestävien hankintojen strategia. Strategia auttaa löytämään motivaatiota, tavoitteita ja tarkoituksenmukaisia toimenpiteitä koskevan yksimielisyyden tietokoneiden kestävästä hankinnoista.

Huomiota on kiinnitettävä erityisesti siihen, että työlakien noudattamista brändiyhtiöiden toimitusketjuissa ei ole riittävästi todennettu. Kestävät kriteerit on näin ollen otettava käyttöön askel kerrallaan, alkaen perusedellytyksistä, joita voidaan laajentaa, täsmentää ja määrätä pakollisiksi tulevaisuuden tarjouskilpailuissa.

5.2 JULKINEN SITOUTUMINEN

Poliittisten päätöksentekijöiden ja julkisten laitosten johtajien avoin sitoutuminen oikeuttaa hankintoihin liittyvät toimenpiteet ja tekee asian läpinäkyväksi tarjoajille ja ihmisille (ks. luku 3). Pilotiprojekteihin tulisi liittää yhtenäinen tiedotustoiminta, jonka tavoitteena on hankkia projektille mahdollisimman paljon huomiota.

MAALISKUU
2010

REILUT HANKINNAT NEUSSISSA JA DÜSSELDORFISSA

Kautta Euroopan monet kunnalliset viranomaiset osoittavat hankintakäytännössään vahvaa sitoutuneisuutta sosiaalisiin kriteereihin, tähän joukkoon kuuluvat saksalaiset Neussin ja Düsseldorfin kaupungit. Kaupunkien valtuustot ovat sitoutuneet pyrkimään siihen, että ILO:n perussopimukset otetaan huomioon niiden tarjouspyynnöissä. Neussin kaupungin päätöksessä lisätään: ”Johto arvioi säännöllisesti merkkejä tarpeesta ottaa mukaan lisää tuotteita tai tuoterhymiä ja informoi vastaavasti valtuustoa.”

5.3 TARVEARVIOINTI

Systemaattisen tarvearvioinnin tulee lähteä vallitsevasta tilanteesta ja sen perusteella määritellään välitavoitteet. Ongelmia, heikkouksia, vahvuuksia, mahdollisuuksia ja uusia työtapoja on arvioitava ennen prioriteettien ja strategioiden vahvistamista. Tarvearviointiin vaaditaan erityisesti IT-asiantuntijoiden tieto-taitoa. He selvittävät, kilpailutetaanko yksittäisiä PC-koneita vai kokonaisia verkkoratkaisuja ja toteutuvatko tietyt kestävyyskriteerit teknisessä laitteistossa.

5.4. MARKKINA-ANALYYSI

Markkina-analyysi antaa yleiskuvan siitä, millaisia kestävyyskriteereitä tarjouspyynnössä voidaan realistisesti edellyttää. Sen jälkeen tarjouspyyntöön sisällytetään edistyksellisimmät mahdolliset vaatimukset, jotka yhtiöt voivat täyttää. Jos tämä toistetaan jokaisessa uudessa tarjouspyynnössä, kestävyyskriteereistä tulee jatkuvasti tarkempia. Samalla vaikutetaan tuotekehittelyyn ja työelämsuhteisiin. Portaalista www.procureitfair.org löytyy yleissilmäys kehitystyöhön.

5.5. VALMISTAJIEN KANSSA KÄYTÄVÄ DIALOGI

Tulevista tarjouskilpailuista ja niiden sosiaalisesta ja ekologisesta agendasta on tärkeä kertoa kilpailutettaville. Tuloksena voidaan saada ehdotuksia kriteerien lisämuotoiluun ja apua tietyn tuotteen saatavuuden arviointiin. Laillisuuden vuoksi on

suositeltavaa osoittaa tieto asiaankuuluville organisaatioille ja liitoille pikemmin kuin yksittäisille yhtiöille. Näin pyritään välttämään syrjintäepäilyt. Valmistajien kanssa käytävä dialogi auttaa myös vakiinnuttamaan ostajien poliittiset tavoitteet normiksi tarjoajien esityksiin. Pitkällä aikavälillä tämä voi ratkaisevasti vaikuttaa tuotekehittelyyn ja yhtiöiden toimintatapoihin suhteessa tavarantoimittajiinsa. Keinona institutionalisoida dialogi voidaan käyttää säännöllisesti tavarantoimittajiin kohdistuvia selvityksiä (ks.liite 2).

5.6 LAILLISTEN EPÄVARMUUKSIEN MINIMOINTI

EU-lain asiakuuluvissa teksteissä sallitaan selväsanaisesti sosiaaliset ja ekologiset kriteerit julkisissa hankinnoissa, kiistanalaiseksi kuitenkin jää, minne saakka hankintaelinten toimivalta riittää. Siksi tarjouspyynnöillä täytyy olla tehokas poliittinen selkänoja. Hankintaelimien tulisi perehtyä ajan kanssa lainsäädännön tilaan ja olemassa oleviin esimerkkeihin kestävästä hankinnoista. Niin kauan kuin julkisia hankintoja koskevat kustannustehokkuus ja syrjimättömyys otetaan huomioon, taitava kilpailutusjärjestely antaa mahdollisuuden toivottujen kriteerien mukaan ottamiseen ja laillisten epävarmuuksien minimointiin.

6 • EHDOTUKSIA HANKINTOJEN TOTEUTTAMISEKSI

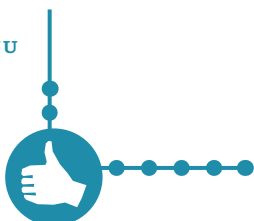
EU:n direktiivit edellyttävät erilaisten lakien (-järjestelmien) yhtenäistämistä unionissa, mutta kestävien hankintojen toteutustavat vaihtelevat erilaisista laintulkinnosta ja kokemuksista johtuen. Jopa yksittäisen EU-maan sisällä on usein erilaisia käytäntöjä.

Seuraavassa esitellään tekijöitä, jotka tulisi ottaa huomioon jokaisessa mahdollisessa tarjouspyynnössä. Sen jälkeen eri kilpailutusvaihtoehdot selitetään tarjouspyynnön rakenteen mukaan:

- Hankinnan kohde
- Tekniset eritelmät
- Tarjoajan soveltuvuusvaatimukset
- Vertailuperusteet
- Sopimuksen toteuttamista koskevat määräykset

Tarjouspyyntöä valmisteltaessa täytyy päättää, milaista menettelytapaa sovelletaan. Liikennevalo-järjestelmä tarjoaa orientaation: punainen tarkoittaa, ettei sosiaalisten ja ekologisten kriteerien liittäminen tiettyyn sopimuksen osaan suositella tai se ei ole vielä käyttökelpoinen sijainti. Keltainen ilmoittaa, että kriteerin soveltaminen on yleisesti ottaen mahdollista, mutta kiistanalaista. Vihreä edustaa toteuttamiskelpoista ja suositeltavaa ratkaisua.

MAALISKUU
2010

ENERGIAN SÄÄSTÖ SÄÄSTÄÄ RAHAA

Ottamalla käyttöön litteänäyttöiset televisiot voidaan säästää vuosittain 30 – 40 kilowattituntia per näyttö per vuosi. Litteänäyttöiset televisiot käyttöön ottaneen Münsterin kaupungin vuosittaiset sähkölaskut ovat laskeneet 14 000 eurolla.

6.1 YLEINEN TOTEUTTAMISOHJE

Seuraavat näkökohdat tulee ottaa huomioon tarjouskilpailua toteutettaessa riippumatta siitä, mitä menettelytapaa sovelletaan:

☛ ”INHIMILLISET TYÖOLOSUHTEET” KÄSITTEEN KÄYTTÖ

Inhimillisten työolosuhteiden käsitettä pitäisi tarjouskilpailussa tarkentaa viittaamalla ILO:n nimenomaisiin sopimuksiin ja kytkeä vaatimukset näin asianmukaiseen kansainväliseen lainsäädäntöön. ILO:n sopimukset voidaan liittää myös tarjouskirjeeseen. Joka tapauksessa on suositeltavaa ilmoittaa ILO:n web-sivujen osoite (www.ilo.org). Käsite inhimilliset työolosuhteet pitäisi kytkeä suoraan ILO:n perussopimuksiin ja työaikoja, työturvallisuutta, palkkoja ja työterveyttä ja -suojelua koskeviin lisäyksiin. Ensimmäinen askel kuitenkin voi olla yksinkertaisesti viittaus ILO:n perussopimuksiin.

☛ KOKO TOIMITUSKETJUN MUKAANOTTO

Kun tarkoitus on soveltaa sosiaalisia standardeja koko toimitusketjuun, vaatimukset voidaan

avoimesti laajentaa koskemaan tarjouksentekijän lisäksi tuotteen koko valmistusprosessin aikana hyödynnetyjä tuotteita.

☛ VIITTAUS TIETTYYN TARJOUSPYYNNÖN KOHTEESEEN

Lainsäädännöllisistä syistä on tärkeää, että sosiaaliset ja ekologiset vaatimukset räätälöidään erityisesti meneillään olevaan hankintaan sopiviksi – siis tilattaviin tietokoneisiin. On kiellettyä esittää yhtiöille yleisluontoisia vaatimuksia, joita ei voida suoraan johtaa sopimuksen kohteesta.

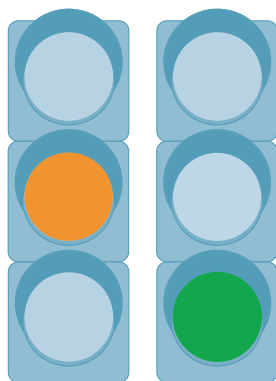
☛ RIITTÄVÄN TOIMITUSAJAN ANTAMINEN

Joustava tuotantorakenne ja epätasainen tuotantorytmi aiheuttavat tietokonetuotannossa työskenteleville kohtuuttomia työaikoja ja jopa 80 tunnin työviikkoja. Erityisesti suuria tilauksia tehtäessä on varmistettava, ettei tarpeettoman lyhyt toimitusaika lisää entisestään alihankkijoiden tavarantoimittajien paineita.

SAKSAN YMPÄRISTÖMINISTERIÖ KILPAILUTTI VIHREÄN SÄHKÖN

Vuonna 2003 Saksan ympäristöministeriö toteutti onnistuneesti vihreän sähkön pilottikilpailutuksen ja vakiinnutti uudet ekologisten ja sosiaalisten kriteerien standardit julkisiin hankintoihin. Hankinnan kohde on muotoiltu ”sähköksi, jonka tuotannossa käytetty uusiutuvia energianlähteitä”. Kyseisenkaltaisten tarjouspyyntöjen laillinen toteuttamiskelpoisuus on ollut kiistanalainen, mutta kun kilpailutus kerran on järjestetty onnistuneesti, vastaava menettely on laillisesti turvallista tehdä. Viimeisen sanan ympäristönsuojelusta saneli poliittinen tahto.

Katso: www.bmu.de/files/pdfs/allgemein/application/pdf/oekostrombroschuere.pdf

sosiaalinen

ympäristö

6.2. HANKINNAN KOHDE

Hankinnan kohteessa määritellään, mitä ollaan hankkimassa. Siinä hankinnalle voidaan asettaa sosiaalisia ja ekologisia tavoitteita niiltä osin kuin ne ovat suorassa yhteydessä hankintaan. Tästä seuraa, että tarjouskilpailuun osallistuvien on otettava sosiaaliset ja ekologiset ehdot huomioon tarjousta tehdessään. Ehtoja eritellään yksityiskoh-
taisemmin teknisten eritelmien yhteydessä.

MUOTOILUEHDOTUS

Tuloksena kilpailutusmenettelystä solmitaan sopimus joka koskee XXX PC-pöytäkonetta, jotka on tuotettu inhimillisissä työolosuhteissa läpi koko toimitusketjun, toisin sanoen ILO:n sopimuksia 87 ja 98, 29 ja 105, 138 ja 182, 100 ja 111, 131, 115, 155 ja 170, 1 ja 30 ja 158 noudattaen (www.ilo.org)

XXX PC-pöytäkoneen on todennettavasti saavutettava teknisissä täsmennyksissä asetetut energiatehokkuutta, kierrätettävyyttä, päivitettävyyttä ja päästöjä koskevat vaatimukset, samoin kuin ehdot, jotka koskevat haitallisia ja myrkyllisiä aineita.

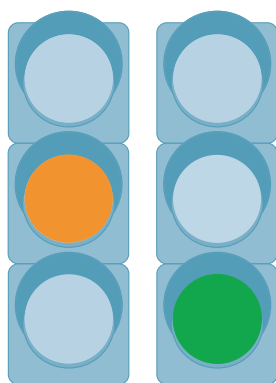
TOTEUTUS EDELLEEN HANKALAA

Kun vaatimukset tuodaan julki sopimuksen tässä osassa, kilpailijoiden on otettava ne huomioon, ja mikäli näin ei tapahdu, tarjous hylätään. Ympäristökriteereitä on sisällytetty urakkatarjouksiin menestyksellisesti. Sosiaalisia kriteerejä määriteltäessä on kuitenkin hyväksyttävä se, että toistaiseksi yksikään tarjouksentekijä ei tosiasiassa voi taata inhimillisiä olosuhteita läpi toimitusketjun. Jos sosiaalisten kriteerien saavuttamista vaadittaisiin, tarjoukset joko sisältäisivät katteettomia lupauksia tai vaihtoehtoisesti jättäisi ilman ainoatakaan asianmukaista tarjousta. Näin ollen esitetty muotoilu edustaa vain mahdollista tulevaisuuden kehitystä.

VALLITSEVA LAINSÄÄDÄNNÖLLINEN TILANNE

Kun hankinnan kohdetta valitaan ja tarkennetaan, sovittava kokonaisuus on pääasiassa vapaasti määriteltävissä. Ainoat rajat tulevat EU-lain kilpailusäännöissä määrätyistä avoimuudesta ja tasa-arvoisesta kohtelusta.

Ympäristökriteerien huomioon ottamista on yleensä mutkatonta vaatia tarjousmenettelyn tässä osassa. Sen sijaan, koska sosiaalisilta kriteereiltä puuttuvat uskottavat varmennustavat, eräät kriteerien esittämisestä koskevat laintulkinnat tekevät niiden vaatimisen mahdollottomaksi sopimuksen kohteen määrittelyssä. Lisäksi tärkeästä kestävyyskriteeristä eli verrannollisuudesta ollaan erimielisiä.

sosiaalinen ympäristö

6.3 TEKNISET ERITELMÄT

Teknisissä eritelmissä kilpailutettavien tuotteiden tietyt ominaisuudet määritellään yksityiskohtaisesti. Täsmennykset ovat välttämättömiä, jotta julkisen hankkijan vaatimat sosiaaliset ja ekologiset vaatimukset tulisivat tarjouksentekijöille selviksi, ja jotta tarjoukset olisivat keskenään vertailukelpoisia. Tarjousta jätettäessä kaikki asetetut vähimmäisehdot on täytettävä, joten minimivaatimukset on esitettävä teknisissä eritelmissä.

MUOTOILUEHDOTUS

Kutsu tarjouskilpailuun yhteensä xxx, seuraavat minimivaatimukset täyttävän tietokoneen toimituksesta:

a) Tekniset yksityiskohdat:

- Prosessorityyppi:
- RAM:
- Kovalevyt:
- Verkkoliitettävyys:
- Näyttö:
- jne.

b) Sosiaaliset ja ympäristökriteerit

Ympäristökriteerit:

Pöytätietokoneiden päivitettävyydestä, kierrätettävyydestä, energiatehokkuudesta, osista ja päästöistä on esitettävä dokumentit.

Yksityiskohtaisesti:

- Mahdolliset päivitykset:
- Kierrätettävyys: tiettyjen kierrätettävien materiaalien käyttö, kierrätykseen soveltuva rakenne...
- Energiatehokkuus (virransyöttö, muuntajan teho, virransäästötoiminnot):
- Sisältö: haitallisten aineiden vähentäminen
- Alhaiset päästö-, melu- ja säteilyarvot
- Pakkausmateriaali
- jne.

Sosiaaliset kriteerit

Tarjouksentekijän on toimitettava dokumentit, jotka todentavat, että tietokoneet on valmistettu inhimillisissä työolosuhteissa, toisin sanoen noudattaen ILO:n sopimuksia 87 ja 98, 29 ja 105, 138 ja 182, 100 ja 111, 131, 115, 155 ja 170, 1 ja 30 ja 158 (www.ilo.org), sekä hänen omissa tuotantolaitoksissaan että alihankkijoiden tuotantolaitoksissa.

TEKNISTÄ TIETO-TAITOA TARVITAAN

Teknisten eritelmien laatimiseen tarvitaan IT-asiantuntijoita. Heidän tehtävänsä on kertoa tarkalleen, minkälaiset vaatimukset käyttöön otettavien tietokoneiden tulee täyttää. Tarkoitus on, ettei laitteiston suorituskykyä ylimitoiteta, että niitä voidaan käyttää mahdollisimman kauan ja että korkein mahdollinen energia- ja resurssitehokkuus toteutuu.

VIITTAUKSET SERTIFIKAATTEIHIN

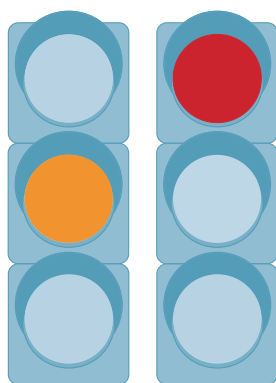
Sopimuksen tässä osassa voidaan vaatia ympäristökriteerien täytty-misen toteennäyttämistä TCO'99:lla, muilla vastaavilla sertifikaateilla tai EU:n ympäristömerkinnällä. Jotta syrjimättömyysperiaate toteutuisi, tarjouksentekijälle on kuitenkin annettava mahdollisuus osoittaa täyttävänsä sertifikaattien edellyttämät vaatimukset jollakin muulla vertailukelpoisella tavalla.

SUPPEA TYÖASEMA (THIN CLIENT)

Tarvearvion tuloksesta riippuen voidaan kilpailutus vaihtoehtoisesti järjestää resursseja säästävästä suppea työasema -järjestelmästä.

VALLITSEVA LAINSÄÄDÄNNÖLLINEN TILANNE

On kiistanalaista, voidaanko sosiaaliset kriteerit oikeuskelpoisesti esittää tässä osassa, koska nykyisellään inhimillisten työolosuhteiden toteutumista läpi tuotantoketjun ei voida luotettavasti todentaa.

sosiaalinen ympäristö

6.4 TARJOAJAN SOVELTUVUUSVAATIMUKSET

Valintakriteereistä on apua teknisen ja ammatillisen pätevyyden arvioinnissa, kun tutkitaan tarjouksentekijän kykyä toimittaa tilatavat tuotteet. Ratkaisevia kriteereitä ovat tekninen pätevyys, huoltokyvykyys ja luotettavuus. On tärkeää selvittää tarjoajan pätevyys ennen kuin hänen tarjoustaansa todella harkitaan arvioitavaksi.

MUOTOILUEHDOTUS

Tarjouksentekijä sitoutuu siihen, että kaikki tuotanto tapahtuu inhimillisissä olosuhteissa. Lisäksi hän sitoutuu varmistamaan, että koko toimitusketjussa työskennellään inhimillisissä työskentelyolosuhteissa, toisin sanoen noudattamaan ILO:n sopimuksia 87 ja 98; 29 ja 105; 138 ja 182; 100 ja 111; 131; 115; 155 ja 170; 1 ja 30; ja 158 (www.ilo.org).

Todentamiseen käytetään liitteenä olevaa lomaketta (katso liite 1).

LOMAKKEISTA ON APUA

Tarjoajien tasapuolisen kohtelun vuoksi ja tarpeettomien tarjousten välttämiseksi tarjouksentekijöille tulisi toimittaa standardoitu lomake. Lomakkeet ovat hyödyllisiä myös siksi, että standardoituina ne ovat mahdollisten sopimustoimijoiden saatavilla milloin tahansa.

VALLITSEVA LAINSÄÄDÄNNÖLLINEN TILANNE

Joissain paikoissa, esimerkiksi Saksan Baijerissa, sosiaaliset kriteerit on ulotettu tarjoajan soveltuvuusvaatimuksiin.

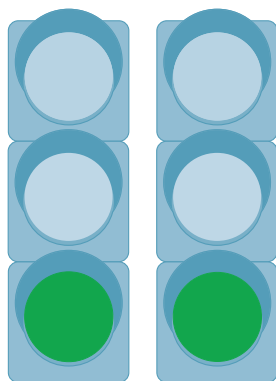
Tarjoaja voidaan sulkea meneillään olevan tarjouskilpailun ulkopuolelle vakavan ihmisoikeusloukkauksen perustella. Suhteellisuus on tuolloin laintulkinnallinen kysymys.

LAPSITYÖN KIELTÄVÄ KILPAILUTUS BAIJERISSA

Saksalaisessa Baijerin osavaltiossa hallitus on vuodesta 2008 säättänyt, että yksikään ILO:n sopimusta 182, eli lapsityön kieltä, rikkova yhtiö ei pääse osallistumaan edes tarjouskilpailuun. Tällaiset tarjouksentekijät suljetaan ulos jäljellä olevista kilpailutuksen osista ja todetaan epäluotettaviksi. Baijerin hallituksen laillinen kanta on, että lapsityö loukkaa ihmisarvoa, joka on suojeltu Saksan perustuslain ensimmäisessä artiklassa. Baijerin hallintosääntöjen mukaan tarjouksentekijän on osoitettava, etteivät hänen alihankkijansa tai näiden tavarantoimittajat käytä lapsityötä. Baijeri tähtää siis koko toimitusketjuun ja Baijerin hallitus rohkaisee muita seuraamaan esimerkkiään.

sosiaalinen ympäristö

6.5 VERTAILUPERUSTEET

Priorisoivat kriteerit ovat kriteereitä, joita tarjouksentekijän ei ole pakko täyttää, eikä tarjoajaa suljeta kilpailun ulkopuolelle, vaikkei se niitä täyttäisi. Niiden täyttyminen pannaan pikemminkin positiivisesti merkillä tarjouksia arvioitaessa. Mitä suuremman pistemäärän priorisoivat kriteerit tarjouksen arvioinnissa saavat, sitä paremmat mahdollisuudet ne täyttävällä tarjoajalla on voittaa kilpailu. Niinpä kun kestäviä hankintoja halutaan edistää, priorisoivat kriteerit voidaan muotoilla siten, että varmistetaan sosiaaliset ja ekologiset kriteerit täyttävän tarjouksen palkitseminen paremmilla arviointipisteillä.

HUOMAUTUS PRIORISOINTIMATRIISIIN

On huomautettava, että ehdotetut painotukset ja niiden soveltaminen ovat vain esimerkkejä. Soveltamista on harkittava tarkkaan tarjouspyyntökohtaisesti ja otettava huomioon saatavilla oleva rahoitus, markkinatilanne, sosiaalisten kriteerien painotus jne.

Kun painotus on tarjousasiakirjoihin merkitty, sitä ei voi myöhemmin muuttaa.

KÄSITE ”KOKONAISTALOUDELLISESTI EDULLISIN TARJOUS”

On välttämätöntä ilmaista selkeästi, että sopimuksen saa ”kokonaistaloudellisesti edullisin tarjous”, koska vain silloin arviointi ei koske pelkästään halvinta tarjousta, vaan myös esitettyjen kriteerien täyttämistä.

PRIORISOIVAN KRITEERIN JA TEKNISEN ERITELMÄN ERO

Priorisoivat kriteerit ovat vapaaehtoisia toisin kuin pakolliset tarjouspyynnön osat (tekniset eritelvät, vertailuperusteet, sopimusehdot). Ne esitetään joko itsenäisinä tai tarjouksen muissa osissa. Priorisoivissa kriteereissä voidaan esimerkiksi esittää virrankulutukselle tiukemmat kriteerit kuin teknisissä eritelmissä esitettyt vähimmäisvaatimukset.

VALLITSEVA LAINSÄÄDÄNNÖLLINEN TILANNE

Toteuttamiskelpoisuus on kiistanalaista, sillä priorisoivien kriteerien ei välttämättä katsota olevan suoraan yhteydessä sopimuksen sisältöön. Samoin kuin edistyksellisimmät tulkinnot, myös lisäkanustimia tarjoavat priorisoivat kriteerit edustavat käytännöllisintä mahdollista keinoa varmistaa työoikeuksien toteutuminen.

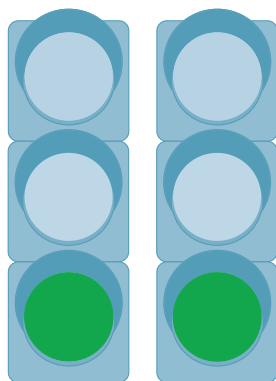

MUOTOILUEHDOTUS

Taloudellisesti edullisin tarjous palkitaan sopimuksella
Arviointiprosessissa toimitetut tarjoukset pisteytetään seuraavien
tuotteeseen liittyvien ominaisuuksien perusteella.
Vaadittujen ehtojen toteutuminen toimitettavien tietokoneiden
tuotannossa on varmennettava.

Tuotteet pisteytetään seuraavasti:

Yhteensä		100
Hinta		60
Tekniset kriteerit		10
	(pakolliset tekniset kriteerit)	
Ympäristökriteerit		10
	(pakolliset ekologiset kriteerit, esim. päivitettävyyden, myrkyllisten aineiden korvaaminen jne.)	
Sosiaaliset kriteerit		20
a) Toimitusketjun läpinäkyvyys	pitäen sisällään arvoketjun jokaisen osan, raaka-aineet, tuotannon sijainnin ja tuotantomäärän	5
	vain alihankkijat, heidän tuotantonsa sijainti ja tuotantomäärä	3
	vain suorat alihankkijat, ilman muita täsmennyksiä	1
b) Työelämän normit	Kansainvälisen raamisopimuksen olemassa olo (IFA), sopimus pitää sisällään vähintään ILO:n työelämän perusnormit	5
	Monenkeskinen eettinen ohjeisto, joka pitää sisällään vähintään ILO:n työelämän perusnormit	3
	Yksipuolinen eettinen ohjeisto, joka pitää sisällään vähintään ILO:n työelämän perusnormit	2
c) Todentaminen	Työolojen tarkastuksen yhtiössä ja alihankkija yhtiöissä siten, että mukana on ay-liike tai työoikeusjärjestö	5
	Työolojen tarkastuksen yhtiössä ja alihankkija yhtiöissä siten, että mukana on riippumattomat ulkopuoliset asiantuntijat	2
d) Tiedotusvelvollisuus	Ay-liike tai työläisten oikeuksia ajava järjestö informoi tavarantoimittajayhtiöiden työläisiä kansallisesta ja kansainvälisestä työlainsäädännöstä, olemassa olevista raamisopimuksista ja eettisistä ohjeista	5
	Yhtiö itse informoi tavarantoimittajayhtiöiden työläisiä kansallisesta ja kansainvälisestä työlainsäädännöstä, olemassa olevista raamisopimuksista ja eettisistä ohjeista	2

sosiaalinen ympäristö

6.6 SOPIMUKSEN TOTEUTTAMISTA KOSKEVAT MÄÄRÄYKSET

Sopimuksen toteuttamista koskevat määräykset ovat osa sopimusehtoja ja sitovat tarjouskilpailun voittanutta yhtiötä. Ne ovat voimassa vasta, kun yhtiö saanut sopimuksen. Niinpä ne eivät vaikuta tarjouskilpailuun sinänsä. Siksi on viisasta lisätä sosiaaliset ja ekologiset kriteerit sopimusehtoihin vain siinä tapauksessa, että niitä ei ole vaadittu kilpailutusmenettelyn aiemmissa vaiheissa.

MUOTOILUEHDOTUS

Tarjouksentekijä sitoutuu toimeenpanemaan kaiken tuotannon inhimillisissä työolosuhteissa, toisin sanoen noudattamaan ILO:n sopimuksia 87 ja 98; 29 ja 105; 138 ja 182; 100 ja 111; 131; 115; 155 ja 170; 1 ja 30; ja 158.

Lisäksi tarjouksentekijä sitoutuu varmistamaan inhimilliset työolosuhteet koko toimitusketjussa, toisin sanoen noudattamaan ILO:n sopimuksia 87 ja 98; 29 ja 105; 138 ja 182; 100 ja 111; 131; 115; 155 ja 170; 1 ja 30; ja 158.

Liitteenä lomake (katso liite 1) todentamista varten

TARJOUKSENTEKIJÄN ILMOITUKSEN TODENTAMINEN

Sopimusehtojen realisoituminen vahvistetaan todentamalla tarjouksentekijän ilmoitus (katso liite 1). Jos sopijaosapuoli ei pysty todentamaan inhimillisten työolosuhteiden toteutumisesta koko toimitusketjussa, näyttö on hankittava toteuttamalla tehokkaita toimia työolosuhteiden parantamiseksi. Tilaaja voi määritellä kyseisten toimien luonteen.

LOMAKKEISTA ON APUA

Tasa-arvoisen kohtelun varmistamiseksi kilpailutusasiakirjoihin on liitettävä sopimuksen toteuttamista koskevat määräykset. Tarjouskilpailun voittajan on allekirjoitettava ne samalla sopimuksen kanssa. Toimenpiteet, jotka sitoumuksessa edellytetään toteennäytettäväksi, tulee eritellä niin täsmällisesti kuin mahdollista. (katso liite 1)

SANKTIOT

Tilaaja voi varata oikeuden soveltaa rangaistusmaksuna 5 prosenttia sopimuksen arvosta ja oikeuden vetäytyä sopimuksesta ilman erillistä ilmoitusta, mikäli tarjouksentekijä on tahallaan antanut vääriä tietoja.

YMPÄRISTÖKRITERIT

Tietyt ympäristökriteerit, joita ei voida pitää itse tuotteeseen sisältyvinä – kuten esimerkiksi laitteiston takaisinostoon liittyvät yksityiskohdat ja laitteiston huoltoon ja ylläpitoon liittyvät sopimuslisäykset – voidaan muotoilla sopimuksen toteuttamista koskeviksi määräyksiksi.

VALLITSEVA LAINSÄÄDÄNNÖLLINEN TILANNE

Euroopan yhteisön julkisten hankintojen oppaassa viitataan sopimuksen toteuttamista koskeviin määräyksiin juuri oikeana paikana esittää sosiaalisia kriteereitä. Niinpä sosiaalisten kriteerien sijoittaminen tähän osaan takaa varmimmin sen, että ne on esitetty lainmukaisesti.

7 • LIITTEET

Alla mainitut dokumentit voi ladata myös osoitteesta
www.procureitfair.org

LIITE 1

LOMAKE: TARJOUKSENTEKIJÄN ILMOITUS.

**Tarjouksentekijän ilmoitus perustavanlaatuisten
 työlakien noudattamisesta:**

Koskee tarjouuskilpailun mukaista tavarantoimitusta.

Todennus:

Liitteenä riippumaton sertifikaatti, joka varmentaa, että läpi koko toimitusketjun tuotteet on valmistettu inhimillisissä työolosuhteissa.

☐ Kyllä ☐ Ei

*Mikäli mainitunlaista varmennusta ei voida toimittaa,
 lisätään seuraava tiedonanto:*

Takaan/Takaamme, että tuotteet läpi koko toimitusketjun valmistetaan ja/tai tuotetaan inhimillisissä työolosuhteissa. Dokumentit inhimillisten työolosuhteiden toimeenpanosta ja niiden todennukset on liitetty tiedonantoon.

☐ Kyllä ☐ Ei

Mikäli tätä tiedonantoa ei voida antaa, vaaditaan seuraava vakuutus:

Minä/Me ilmoitamme sitovasti, että minä/yhtiömme, alihankkijani/-mme ja heidän alihankkijansa ovat ryhtyneet tehokkaisiin toimiin inhimillisten työolosuhteiden toteuttamiseksi sekä yhtiössä että sen alihankkijayhtiöissä. Seuraavat edellytykset täyttyvät:

1. Tiedoksi annettu kaavio tämänhetkisestä toimitusketjusta

☐ Kyllä ☐ Ei

2. Käytössä on yksipuolinen eettinen ohjeisto, kansainvälinen raamisopimus tai monenkeskinen eettinen ohjeisto, joka velvoittaa toimittajayhtiötä noudattamaan perustavanlaatuisia työlakeja, joka sisältää vähintään ILO:n perussopimukset.

☐ Kyllä ☐ Ei

3. Työolosuhteet yhtiön ja tavarantoimittajien tuotantoalueilla tarkastetaan säännöllisesti. Tarkastukset kohdistuvat lakien, sekä soveltuvin osin kansainvälisen raamisopimuksen tai yhtiön eettisen ohjeiston toimeenpanoon.

☐ Kyllä ☐ Ei

4. Yhtiöllä on ennalta sovitut ja avoimet menettelytavat, joita sovelletaan korjaamaan havaitut työlakien loukkaukset.

☐ Kyllä ☐ Ei

5. Yhtiön ja sen alihankkijoiden työläisiä informoidaan kunkin omasta kansallisesta työlaista, kansainvälisestä työlaista ja sovellettavissa olevasta kansainvälisestä raamisopimuksesta sekä eettisistä ohjeista

☐ Kyllä ☐ Ei

Tilaaaja varaa oikeuden varmentaa esitetyt väitteet riippumattomien asiantuntijoiden suorittamien tarkastuskäyntien avulla. Jos tarjous-
sentekijä on tahallisesti esittänyt valheellisia väitteitä, tilaaaja varaa
oikeuden periä rangaistumaksuna 5 prosenttia sopimuksen arvosta
ja vetäytyä sopimuksesta ilman erillistä ilmoitusta.

Nimi, päiväys

Yhtiön leima, allekirjoitus

LIITE 2

ESIMERKKI TAVARANTOIMITTAJASELVITYKSESTÄ

1. Sosiaalisen ja ekologisen kestävyys hallinto
yhtiössänne

ei

kyllä

1.1 Onko käytössänne sosiaalisen ja ekologisen kestävyys hallinto?
Kertokaa pääaktiviteeteistanne sekä kontaktihenkilön nimi erillisellä
paperilla.

1.2 Oletteko asettaneet kestävyystavoitteet ja ovatko niitä koskevat
asiakirjat julkisia?

1.3 Sovelletaanko tavoitteita selkeästi myös alihankkijoihinne
ja heidän tavarantoimittajiinsa? Miten toimitte varmistaaksenne
tavoitteiden toteutumisen koko toimitusketjussa? Kuvaillkaa
toimenne yksityiskohtaisesti erillisellä paperilla.
Velvoittavatko tavoitteet yhtiötä tai sen alihankkijoita noudatta-
maan seuraavia työlakeja?

ei

kyllä

• Järjestäytymisvapaus ja oikeus kollektiivisiin neuvotteluihin
(sopimukset 87 ja 98)

• Pakkotyön kielto (sopimukset 29 ja 105)

• Lapsityön kielto (sopimukset 138 ja 182)

• Syrjinnän kielto (sopimukset 100 ja 111)

• Vähimmäispalkka (sopimus 131)

• Työturvallisuutta ja -terveyttä koskevat sopimukset (sopimukset
115,155 ja 170)

• Työaikaa koskevat sopimukset (48+12 tuntia/viikko) (sopimuk-
set 1 ja 30)

• Työsuhdeturvaa koskeva sopimus (sopimus 158)

• Oikeus saada kirjallinen työsopimus

1.5 Saavatko työntekijänne säännöllisesti tietoa ja koulutusta
sosiaaliseen ja ekologiseen kestävyys liittyvistä asioista?

1.4. Onko kohdassa 1.3 esitettyjen vaatimusten suhteen tapahtunut
onnistumisia tai parannuksia? Kuvaillkaa yksityiskohtaisesti
erillisellä paperilla.

1.5.1 Mikäli näin tapahtuu, ovatko kouluttajat ulkopuolisia
toimijoita?

1.5.2 Mikäli näin on, toteutetaanko koulutukset yhteistyössä
riippumattomien järjestöjen, esimerkiksi ammattiliittojen,
kanssa? Kirjatkaa erilliselle paperille.

1.6 Suoritetaanko yhtiön tai sen alihankkijoiden tuotantopaikoissa työolosuhteiden ja ympäristöstandardien tarkastuksia?		
1.6.1 Mikäli näin tapahtuu, ovatko tarkastajat ulkopuolisia?		
1.6.2 Mikäli näin on, suoritetaanko tarkastukset yhteistyössä riippumattomien järjestöjen, esimerkiksi ammattiliittojen kanssa? Kirjatkaa erilliselle paperille.		

2. Tuote: pöytätietokone	ei	kyllä
2.1 Otetaanko kestävyyspolitiikassanne huomioon metallien louhinta?		
2.1.1 Tunnetteko tietokoneissanne käytettävien metallien alkuperän?		
2.1.2 Mikäli ette tunne, oletteko yrittäneet selvittää metallien louhintaa toimitusketjussanne?		
2.2 Täyttävätkö tuotteenne haitallisia aineita koskevat määräykset?		
2.3 Onko pöytätietokoneillanne tunnustettuja ympäristömerkkejä? Kirjatkaa erilliselle paperille.		
2.4 Kerrotaanko tuotteen asiakirjoissa energian kulutuksesta toiminnassa ja valmiustilassa?		
2.5 Voiko tietokoneenne päivittää vaihtamalla CPU tai RAM-laitteet?		
2.6 Onko yhtiöllänne WEEEn takaisinostojärjestelmä?		
2.7 Ovatko pöytätietokoneessanne käytetyt materiaalit helposti kierrätettäviä?		

3. Pakkaus	ei	kyllä
3.1 Onko pakkausmateriaalin määrää pyritty vähentämään?		
3.2 Onko pakkausmateriaali kierrätettävissä?		

LIITE 3 JULKILAUSUMA IT-TUOTTEIDEN KESTÄVIEN HANKINTOJEN KRITTEERIT HANKI IT REILUSTI

Muutaman viime vuoden aikana on tuotettu monta julkisten hankintojen ekologisuutta käsittelevää julkaisua, esimerkiksi Euroopan komission ympäristöä säästäviä hankintoja (GPP) koskeva koulutusaineisto, UNEPin opas virastojen IT-laitteita hankkiville (Sustainable Procurement Guidelines for Office IT Equipment) ja Greenpeacen opas vihreämpään elektroniikkaan (Guide to Greener Electronics). Kyseisiä oppaita julkiset laitokset voivat – ja niiden tulee – käyttää, jotta ympäristökriteerit otetaan hankinnoissa huomioon.

Oppaita siitä, miten IT-laitteiden hankkijat voivat ottaa sosiaaliset tekijät huomioon, ei sen sijaan ole monta. Oheisen julkilausuman allekirjoittaminen kertoo sitoutumisesta siihen, että sosiaaliset tekijät otetaan huomioon julkisissa hankinnoissa:

[Julkisen organisaation tai viranomaisen nimi] sitoutuu:

1. Ottamaan huomioon työolosuhteet koko IT-laitteiston toimitusketjussa

Julkiset instituutiot voivat osallistua työolojen parantamiseen IT-tuotteiden toimitusketjussa käyttämällä ostovoimaansa ja vaatimalla reilusti tuotettuja laitteita. Se edellyttää, että IT-laitteita hankittaessa työolosuhteille annetaan painoarvoa. Ehdoton vähimmäisvaatimus on, että koko tuotantoketjussa noudatetaan seuraavia ILO:n normeja: järjestäytymisoikeus, kollektiivinen neuvottelu-oikeus, pakkotyön kieltä, lapsityön kieltä, syrjintäkieltä, työsuhdeturva, oikeus työterveydenhuoltoon ja työsuojeluun, enimmäistyöaikojen noudattaminen ja oikeus toimeentuloon riittävään palkkaan.

2. Vaatimaan jokaiselta tarjouksentekijältä täysin läpinäkyvää toimitusketjua

Suotuisan kehityksen elintärkeä edellytys on, että yhtiöillä ja hankinta-agenteilla on syvälinen ymmärrys tuotteensa toimitusketjusta. Julkiset instituutiot voivat vaatia tarjouksentekijöitä antamaan kaiken mahdollisen tiedon toimittajistaan ja toimittajiensa toimittajista. Jos tiedot puuttuvat, on ryhdyttävä kaikkiin mahdollisiin toimiin, jotta toimitusketjun jokaisesta osasta saadaan käsitys.

3. Välttämään IT-tuotteiden hankkimista firmoilta, jotka loukkaavat työ- tai ihmisoikeuksia

Erityistä huolta on pidettävä siitä, että ei hankita tuotteita, joita valmistettaessa on loukattu työ- tai ihmisoikeuksia. Yhtiön sulkemiseen

tarjouskilpailun ulkopuolelle riittää, jos saadaan tieto sen toimitusketjussa tapahtuneista oikeuksien loukkauksista. Samoin tulee tehdä, jos vastaavaa tiedetään tapahtuneen toimitusketjussa. Tieto voidaan saada oikeudenpäättöksistä tai säännöksistä, kansainvälisten järjestöjen ja kansalaisjärjestöjen raporteista tai muista lähteistä.

4. Varmistamaan IT-laitteiston kestävä kierrätys käytön jälkeen

Monista IT-tuotteista tulee kehitysmaihin kuljetettavaa e-jätettä. Käytetyn elektroniikan purkutöissä työolosuhteet ovat usein raskaat ja terveydelle haitalliset. Uusia tietokoneita hankkiessaan julkisten laitosten tulee ostaa tuotteita, joissa myrkyllisten komponenttien osuus on pieni, valita IT-ratkaisu, joka varmistaa laitteistolle mahdollisimman pitkän elinkaaren ja ottaa huomioon jälleenkäyttöratkaisut (katso ekologisten kriteerien esipuhe).

Kun julkiset laitokset poistavat vanhoja tietokoneita, niiden tulisi luovuttaa toimivat koneet kierrätysyhteisöille jälleenkäyttöön. Toimimattomia tietokoneita poistettaessa on varmistettava, etteivät koneet missään tapauksessa päädy salakuljetettuina kehitysmaihin. Tämän välttämiseksi ne tulee palauttaa suoraan valmistajalle, jos mahdollista. Vaihtoehtoisesti ne voidaan antaa julkisiin kierrätyskeskuksiin. Yksityiselle romukauppiaalle laitteita ei tulisi luovuttaa, koska silloin niiden riski päätyä salakuljetuksi kehitysmaahan kasvaa.

5. Kysymään IT-tuotteissa käytetyn metallin alkuperää ja tarjoajan asennetta kestäviin hankintoihin

Ymmärrys siitä, että elektroniikkayhtiöt voivat vaikuttaa käyttämiensä metallien louhintaan on kasvanut. Kestävään kaivostoimintaan kuuluu ympäristölle, yhteisölle ja kaivostyöläisille koituvien haittojen rajoittaminen. Julkiset laitokset voivat kannustaa elektroniikkayhtiöitä, jotta nämä lisäisivät metallien kestäväää käyttöä. Ne voivat vaatia yhtiöitä tekemään konkreettisia, ITfair-kampanjan suosituksiin perustuvia muutoksia. (www.makeitfair.org)

6. Ryhtymään tarvittaviin varotoimiin, etteivät IT-laitteistojen hankinnat johda kohtuuttomiin, palkkaan, työaikaan tai toimitusaikaan liittyviin paineisiin

IT-toimitusketjussa tapahtuvassa työ- tai ihmisoikeusloukkauksessa on usein mukana brändiyhtiön tavarantoimittajaan kohdistama, toimitusaikoja ja hintoja koskeva painostus. Painostus johtaa toimittajayhtiön kiihdyttämään tuotantoa, leikkaamaan työvoimakustannuksia ja vaatimaan pidempiä työaikoja, usein työntekijöiden kustannuksella. Julkisten instituutioiden tulee ottaa huomioon, että vaatimukset nopeista ja halvoista toimituksista voivat koitua haitaksi laitteita tekeville työläisille.

8 • LISÄTIETOJA

TYÖOLOSUHTEET JA YMPÄRISTÖNÄKÖKOHDAT IT-ALALLA:

- The dark side of cyberspace. Inside the sweatshops of China's computer hardware production

(Kyberavaruuden pimeä puoli. Tietokonetuotantoa Kiinan hikipajoissa.) Työlakien loukkauksista Dellille, Lenovon ja Fujitsu Siemens Computersin alihankkijoina toimivissa kiinalaisyhtiöissä. WEED 2008

- Digital craftwork. China's global factory for computers

(Digitaalista käsityötä, Kiinan globaali tietokonetehdas) Dokumenttielokuva, 28 minuuttia, kielet: saksa, englanti, ranska, espanja ja tšekki, WEED 2008

JULKISEN SEKTORIN IT-HANKINNAT:

- Sustainable procurement in a European context: practises of IT procurement in five EU countries.

(Kestävät hankinnat eurooppalaisessa kontekstissa: IT-hankintakäytännöt viidessä EU-maassa.) Vertailussa viiden Euroopan maan kestäviä hankintoja, erityisesti IT-laitteita koskeva lainsäädännöllinen tilanne. ProcureITfair 2008.

Saatavissa www.procureITfair.org (englanniksi)

- Sustainable procurement guidelines for office IT equipment – Background report und product sheet

(Kestävien IT-laitteistohankintojen suuntaviivoja – taustaraportti ja toimintaohje) Seikkaperäinen opas IT-hankintoihin. Laadittu YK:n hankintoja varten. Yksityiskohtaista ympäristökriteerien pohdintaa, mutta myös toimitusketjun työolosuhteita esitellään hankintoihin kuuluvana asiana. ICLEI ja UNEP 2008.

Saatavissa www.procureITfair.org (englanniksi)

- The Procura+ manual. A guide to cost effective sustainable public procurement

(Procura+ käsikirja. Opas kustannustehokkaisiin ja kestäviin julkisiin hankintoihin) Eri hyödykkeiden tuotekriteereitä, joukossa muun muassa sähköisiä ja elektronisia toimistolaitteita (IT). Keskiössä ympäristökriteerit. ICLEI 2007 Saatavissa www.procuraplus.org (englanniksi)

MUIDEN TUOTTEIDEN KESTÄVISTÄ HANKINNOISTA:

- Resipro guide on socially responsible procurement of textiles and clothing (RESPIRO opas sosiaalisesti vastuullisiin tekstiilien ja vaatteiden hankintoihin)

Yksityiskohtainen opas, jossa neuvotaan hankkimaan tekstiileitä, joiden tuotanto läpi toimitusketjun on tapahtunut inhimillisissä työolosuhteissa. Monia yhtäläisyyksiä IT-hankintoihin. Eurocities ja ICLEI 2007. Saatavissa www.iclei-europe.org/procurement (englanniksi)

- The CARPE guide to responsible procurement (Carpe opas vastuullisiin hankintoihin)

Alakohtainen kestävien hankintojen tekniikoiden esittely. Painopiste eettisissä kriteereissä, Eurocities 2004. Saatavana www.carpe-net.org (englanniksi)

9 • LINKKEJÄ

► www.procureITfair.org

ProcureITfair – Campaign for Sustainable
Procurement of Computers

Tietokoneiden kestävien hankintojen -kampanja

OSALLISTUVAT JÄRJESTÖT:

► www.weed-online.org

WEED – World Economy, Ecology, and Development, Saksa

► www.suedwind-agentur.at

Südwind Agentur, Itävalta

► www.somo.nl

SOMO – monikansallisten yhtiöiden tutkimuskeskus, Hollanti

► www.ekumakad.cz

Ekumenical Academy, Praha, Tsekki

► www.ktk-ces.hu

Ympäristötutkimuskeskus, Unkari

► www.karat.org

KARAT-koalito, Puola

► www.madrid.setem.org/

SETEM Madrid, Espanja.

► www.sacom.hk

Opiskelijat ja tutkijat yhtiöiden väärinkäytöksiä vastaan, Kiina.

► www.iclei.org

ICLEI – Local Governments for Sustainability:

Kansainvälinen, yli 1000 kansallisen, alueellisen ja paikallisen hallituksen muodostama, kestäväan kehitykseen sitoutunut verkosto.

► www.procuraplus.org

Procura+ kestävien hankintojen kampanja.

10 • SANASTO

Priorisoivat kriteerit (Award Criteria)

Priorisoivat kriteerit ovat kriteereitä, joiden ei välttämättä tarvitse täyttyä tarjouksissa, eikä niiden puuttuminen johda tarjouksen hylkäämiseen. Pikemminkin priorisoivien kriteerien täyttyminen pannaan myönteisesti merkille silloin, kun tarjouksia arvioidaan.

Mitä suurempi painoarvo niille tarjoustä arvioitaessa annetaan, sitä suuremmat mahdollisuudet säädetyt kriteerit täyttävällä tarjouksella on tulla hyväksytyksi.

Sertifikaatti

Tuotteen virallinen hyväksymismerkintä, jonka oletetaan takaavan kuluttajalle, että tuotteen valmistuksessa ovat täyttyneet tietyt sosiaaliset ja/tai ekologiset standardit.

Sopimuksen toteuttamiseen liittyvät määräykset

Sopimuksen toteuttamiseen liittyvissä määräyksissä esitetään ehdot, jotka sopimustoimijan on täytettävä sopimusaikana. Ne ovat alisteisia varsinaiselle kilpailutusmenettelylle eli voittaneen tarjouksen tekijältä edellytetään niiden täyttämistä sopimuksessa, ja kaikki tarjoajat ovat tienneet ne alusta lähtien.

Reilu Kauppa

Säänneltyä kaupankäyntiä, jossa hinnat ovat usein korkeampia kuin maailmanmarkkinoilla. Sosiaalisten standardien täyttyminen tuotannossa on taattu.

ILO:n perussopimukset

Maailmanlaajuiset vähimmäisvaatimukset ihmisten työolosuhteiden parantamiselle. Ne on asettanut YK:n erityisjärjestö, kansainvälinen työjärjestö ILO. Vaatimukset ovat voimassa ilman ratifiointia ja niiden hyväksyminen on pakollinen kaikille ILO:n jäsenvaltioille. (www.ilo.org)

Kansainvälinen raamisopimus (IFA)

Työelämän oikeuksia koskevia sopimuksia, joissa

allekirjoittajina ovat globaalit ammattiliitot (GUF, Global Union Federation) ja monikansalliset yhtiöt. Toistaiseksi niitä on käytössä lähinnä eurooppalaisissa yhtiöissä ja niillä teollisuudenaloilla, joissa ay-liikkeellä on perinteisesti ollut vahva asema. Raamisopimuksia voidaan soveltaa myös yhtiöiden tavarantoimittajiin kehitysmaissa. Ne perustuvat ILO:n perussopimuksiin, mutta sisältävät pidemmälle meneviä velvoitteita. Sopimusten toteutusta valvovaan komissioon kuuluu edustajia sekä työntekijöistä että työnantajista.

Monenkeskiset eettiset ohjeistot

Eettisten ohjeistojen ja monenkeskisten menetelmien laatimisessa yhteistyötä tekevät niin sanotut asianosaiset (päätoimijoita, intressiryhmiä), kuten kansalaisjärjestöt, hallituksen virkamiehet, ammattiliitot ja yhtiöt. Monenkeskiset eettiset ohjeistot pitävät yleensä sisällään pidemmälle meneviä vaatimuksia kuin yksipuoliset sisäiset ohjeistukset, lisäksi niihin yleensä sisältyy vaatimus työpaikkojen riippumattomista tarkastuksista.

RoHS-direktiivi (Reduction of Harmful Substances)

EU:n haitallisten aineiden vähentämistä koskeva RoHS-direktiivi vuodelta 2003 puuttuu myrkkyyhin ja jatkuvasti kasvavaan e-jätevuoreen. Se keskittyy ennaltaehkäisyyn asettamalla ylärajat sähkö- ja elektroniikkatuotteiden sisältämien haitallisten aineiden sallituille määriille.

Tarjoajan soveltuvuusvaatimukset

Tarjoajan soveltuvuusvaatimukset tarjoaa tilaisuuden selvittää, onko tarjouksentekijällä teknistä ja ammatillista valmiutta toimittaa vaaditut tuotteet. Ratkaisevat kriteerit ovat tekninen laatu, huollon kyvykkyys ja tarjoajan luotettavuus. On välttämätöntä, että tarjouksentekijän pätevyys arvioidaan ennen kuin hänen tarjousta todella harkitaan arvioitavaksi.

Vapaatuotantoalue

Maantieteellisesti merkitty alue, jonka talous-, vero- ja työlait poikkeavat muualla maassa sovelletuista. Tavoitteena on houkutellessa ulkomaisia sijoittajia, tuotanto on vientisuuntautunut.

Hankinnan kohde

Sopimuksen kohteessa määritellään, mitä ollaan hankkimassa. Siinä voidaan esittää hankinnalle sosiaalisia ja ekologisia tavoitteita, mikäli ne ovat asianmukaisia ja selvästi yhteydessä hankintaan. Tuolloin kilpailijoiden on täytettävä vaaditut sosiaaliset ja ekologiset ehdot tarjouksissaan. Ehtoja tarkennetaan kohdassa tekniset eritelmät.

Alihankkijan tavarantoimittaja

Yhtiö, joka toimittaa komponentteja valmistajan alihankkijayhtiölle.

Tavarantoimittajayhtiö

Valmistajan alihankkija

TCO sertifikaatti

Sertifikaatti, jonka Ruotsin julkisen alan työntekijöiden ja virkamiesten ammattiliitto, Virkamiesten keskusjärjestö (TCO), myöntää toimistotarvikkeille. TCO'99 sertifioi kannettavia ja pöytätietokoneita, monitoreja, näppäimistöjä ja printtereitä. Merkinän saaminen edellyttää ergonomisten vaatimusten täyttämistä, mutta myös dokumentoi yksityiskohdaisia tietoja päästöistä, CFC:n, kloriini- ja fluoripitoisten liuottimien ja tulenkestävien materiaalien käytöstä

Tekniset eritelmät

Teknisissä täsmennyksissä kuvataan yksityiskohdaisesti tuotteen ominaisuudet ja erityispiirteet. Täsmennykset ovat tarpeen, jotta julkisen hankkijan asettamat sosiaaliset ja ekologiset vaatimukset

selitetään niin yksityiskohtaisesti, että ne käyvät kilpailutukseen osallistuvilla täysin selviksi ja heiltä saatavat tarjoukset ovat keskenään vertailukelpoisia. Vaatimukset on täytettävä tarjousta tehtäessä, joten kaikkien vähimmäisvaatimusten on tultava selvästi ilmi teknisissä täsmennyksissä.

Yksipuolinen eettinen ohjeisto

Eettisessä ohjeistossa yhtiö sitoutuu kiinnittämään huomiota tiettyihin sosiaalisiin ja/tai ekologisiin standardeihin. Sisäisten sääntöjen lisäksi on olemassa eettisiä ohjeistoja, joita soveltavat useammat saman alan yhtiöt. Ne perustuvat usein ILO:n perussopimuksille, mutta jäävät joskus niitakin vaatimattomammiksi. Nykyään monilla yhtiöillä ja jopa monilla tavarantoimittajilla on eettiset ohjeistot.

Arvoketju

Tuotteen tie perustilasta lopulliselle kuluttajalleen sisältäen prosessoinnin eri askeleet ja niitä seuraavan arvonalisan.

Sähkö- ja elektroniikkajäte

(WEEE, Waste Electrical and Electronic Equipment)

WEEEhen kuuluvat kaikki ylimääräiset, käytöstä poistettut, rikkinäiset ja hylätyt sähkö- ja elektroniikkalaitteet. Euroopan unioni antoi WEEE-direktiivin helmikuussa 2003 (direktiivi 2002/96/EC) tarkoituksena tehdä laitevalmistajista taloudellisesti tai aineellisesti vastuullisia laitteistosta koko sen elinkaaren ajaksi. Menettely tunnetaan nimellä laajennettu tuottajan vastuu (EPR, extended producer responsibility). Yhtiöiden on perustettava infrastruktuuri ympäristöystävällinen sähkö- ja elektroniikkaromun keräys- ja käsittelyjärjestelmä. WEEE-direktiivi on sovitettu jokaisen EU:n jäsenen maan kansalliseen lainsäädäntöön.

TUOREITA JULKAISUJA

TUTKIMUS:

The dark side of cyberspace.
Inside the sweatshops of Chinas computer hardware production (Kyberavaruuden pimeä puoli. Tietokonetuotantoa Kiinan hikipajoissa.)

Tekijät: Jenny Chan, Charles Ho (SACOM), yhteistyössä WEED joulukuu 2008 (engl.)
hintaa EUR 2 (WEEDin jäsenet EUR 1,50), plus toimitusmaksu

Empiirinen tutkimus kahden Fujitsu-Siemensin, Dellin ja Lenovon alihankkijayhtiön työolosuhteista.

Sisältöä mm:

- työlakien loukkaukset tehtaissa
- poimintoja kiinalaisten työläisten haastatteluista
- Procure ITfairin brändiyhtiöille ja julkisille instituutioille esittämät vaatimukset

DOKUMENTTIELOKUVA:

Digital craftwork –
China's global factory for computers
(Digitaalista käsityötä – Kiinan globaali tietokonetehtas)

DVD, 28 minuuttia, € 10,- (WEEDin jäsenet € 7,-), plus toimituskulut, kielet: saksa, englanti, ranska, espanja ja tšekki

Sisältöä mm:

Saapuminen digitaaliaikaan, virtuaaliset maailmat, aineeton tuotanto? Niin varmaan! Elokuva tuo valokeilaan globaalin tietokonetuotannon varjopuolek, jotka kertovat aivan muusta kuin alan ”puhdas” imago. Miljoonat siirtotyöläiset palvelevat tietokoneyhtiöitä vapaatuotantoalueiden tehtaissa. Työpäivät kestävät 12 – 14 tuntia, viikossa niitä on kuudesta seitsemään – eikä vähimmäispalkkaa makseta. Elokuva tarjoaa runsaasti taustatietoa ja avaa uusia näkökulmia. Äänensä saavat kuuluville myös työläisaktivistit ja työläiset.

Tilaukset WEED:istä

www.weed-online.org, E-Mail: weed@weed-online.org

procure fair

ICLEI
Local
Governments
for Sustainability

 ver.di

 weed